

MÜSTƏQİLLİK DÖVRÜNDƏ ERMƏNİ TƏCAVÜZÜ VƏ SOYQIRIM SİYASƏTİ

XX əsrin sonunda Azərbaycan dövləti müstəqilliyini bərpa etdiyi, xalq öz tarixi torpaqlarının və milli sərvətinin sahibinə çevrildiyi bir zamanda Azərbaycan dövləti siyasi təzyiqə məruz qalmış və əraziləri təcavüz edilmişdi. Ermənilərin türklərə qarşı düşmən münasibəti və bu millətdən olan günahsız insanlara qəddar olmasının tarixi çox uzağa getməsə də, unudulmaz hadisələrlə doludur. Azərbaycanda törətdikləri qətlialmlar, soyqırımlar, üsyanlar, deportasiyalar, etnik sıxışdırmalar, ərazi iddiaları tarixi sənədlərdə qalmaqda və mövcud olmaqdadır. Əslində “erməni məsələsi” orta əsrlərdən başlayaraq ermənilərin yaşadıkları ölkələrin əraziləri hesabına dövlət yaratmaq istəyi kimi yaranmışdı. Yəni, bundan əvvəlki dövrlərdə də ermənilər belə cəhdlər göstərmişlər. Veliçko V.A. “Qafqaz” əsərində ermənilər haqqında yazmışdı: “Ermənilər tarix boyunca tez-tez özlərinin himayəçilərini dəyişdirmişlər. Roma, Bizans, İran, rus, ingilis, fransız, alman, türk. Tarix səhnəsinə yeni-yeni himayədar çıxarkən ermənilər köhnə himayədarlarını bir qayda olaraq satmışlar” [1].

Azərbaycan xalqına qarşı yürütdüyü etnik təmizləmə siyasətinin və hərbi təcavüzünün faciəli nəticələri təkcə tarixi ərazilərimizin işğal edilməsi ilə bitmir, bir milyondan çox insanın qaçqına və məcburi köçkünə çevrilməsi, minlərlə insanın mənəvi-psixoloji gərginlik içində yaşaması ilə nəticələnir. Eyni zamanda erməni işğalçıları tərəfindən xalqımızın qədim tarixinə, min illərdən bəri əldə etdiyi zəngin mədəniyyətinə, abidələrinə, musiqisinə və mədəni dəyərlərinə də ağır zərbələr vurulmuşdur. Erməni təcavüzünün genişləndiyi 1993-cü ildən etibarən Azərbaycan ərazisi olan Dağlıq Qarabağ ilə Ermənistan sərhəddindəki bölgələrdə tarixi və mədəni abidələr ermənilər tərəfindən müasir silahlarla yerlə-yeksan edilmiş, tarixi şəhər və kəndlər dağıdılmışdır. Bütün müsəlman şərqində olduğu kimi orta əsrlərdə Azərbaycan da Qarabağın mədəni mərkəzinə çevrilmişdir. İllərdən bəri aparılmış tədqiqatlar Qarabağın maddi mədəniyyət irsinin Azərbaycanın maddi və mədəni

mədəniyyətinin tərkib hissəsi olduğunu adi şəkildə göstərir və bu barədə əks fikirlərin əsassız olduğu tam təsdiqlənir. XX əsrin sonlarında Ermənistanın həyata keçirdiyi işğalçılıq siyasəti Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində maddi mədəniyyət abidələrinin taleyini təhlükə altına qoydu. Ermənistan tərəfindən etnik təmizləmə məqsədilə məscidlərin və islama aid olan digər müqəddəs yerlərin-pirlərin, sərdabələrin, tam və vəhşiliklə dağıdılmasının vandalizm aktı olduğu bəyan edilir, işğal altındakı ərazilərdə Azərbaycanın mədəni irsinə, tarixi dini abidələrinə qarşı törədilən vandallıq əməlləri qeyri-insani hərəkətlər kimi qiymətləndirilir. Azərbaycanın islam tarixi, mədəniyyəti və memarlığı Azərbaycan tarixinin ayrılmaz hissəsidir. Ermənistanın işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərində erməni təcavüzkarları tərəfindən islam irsinə vurulmuş böyük zərərlərin, islam mədəniyyətinə aid dini tarixi abidələrin, xüsusən məscidlərin, alban məbədlərinin, qədim məzarların, arxeoloji qazıntıların, muzeylərin, kitabxanaların, rəsm qalereyalarının, dövlət teatrlarının, musiqi məktəblərinin tam və bir qisminin dağıdılması, zəbt edilmiş muzeylərdən çoxsaylı qiymətli əşyaların, milyonlarla kitab və tarixi əlyazmaların çıxarılması və məhv edilmiş faktlarına diqqət edilməmişdir. Silahlı münaqişə zamanı mədəni mülkiyyətin mühafizəsinin gücləndirilməsi və dövlətlərin bu sahədə beynəlxalq öhdəliklərinin daha səmərəli yerinə yetirilməsini təmin etməyə yönəlmişdir. Azərbaycanın işğal altındakı ərazilərində mövcud olan tarix, mədəniyyət, incəsənət abidələrinin məhvi istiqamətində aparılan vandalizm hərəkətlərini beynəlxalq miqyasda İSESKO xətti həyata keçirir. Mühərribə ərəfəsində abidələrin qeydinə qalmağa imkan belə olmadı. Muzey eksponatlarının və kitabxanaların köçürülməsinə imkan verilmədi. Davam edən vandalizm Azərbaycanın əsrlər boyu qoruyub saxladığı tarixi abidələrin çoxunu məhv etdi. XX əsrin ən böyük faciəsi - Xocalı faciəsini törədən erməni hərbi birləşmələri ulu əcdadlarımızın tarixi yaddaş rəmzi olan məşhur Xocalı qəbristanlığını texniki vasitələrlə darmadağın etdilər. Xocalıda və Şuşada bu vandalizmi ifrat dərəcəyə çatdırdılar. Məşhur Xocalı-Gədəbəy mədəniyyətinin qədim beşiyi olan Xocalı kurqanlarını yer üzündən sildilər. Şuşada Azərbaycan mütəfəkkirlərinin heykəllərini avtomat gülləri ilə dəşik-dəşik etdilər. Ermənilər bəşəriyyətin ulu əcdadlarının beşiklərindən biri olan Azıx mağarasını hərbi sursat anbarına çevirdilər [3]. Qısa bir müddətdə dünya ictimaiyyətinin gözü qarşısında islam abidələrini dağıdıb, yer üzündən sildilər. Alban xristian abidələri isə tamamilə saxtalaşdırıldı. Xalqımızın tarixi yadigarı olan Laçın rayonu ərazisində yerləşən Ağoğlan məbədi, Kəlbəcər ra-

yonunda yerləşən Xudavəng monastırı, Ağdərə rayonunda yerləşən Müqəddəs Yelisey məbədi kompleksi, Həsənriz məbədi və digər abidələrdə alban yazıları silindi. Həmin abidələrin albanlara məxsus olan əşyaları dağıdıldı. Yelisey məbədinə saxlanılmış Alban hökmdarı III Vaçaqanın qəbri və sövməsindəki yazı tamamilə məhv edildi. Ümumilikdə işğal edilmiş ərazilərimizdə 500 məmarlıq abidəsi, 100-dən artıq arxeoloji abidə, 100 mindən çox qiymətli nadir eksponatı olan 22 muzey, 4 şəkili qalereyası, 32 məscid, 44 kilsə, 21 dini sitayiş yeri məhv edilmiş və ya özəlləşdirilmişdir [2]. Ermənistan beynəlxalq sənədlərdə təsbit olunmuş müddəaları kobudcasına pozaraq, dünyanın demokratik dəyərlərinə malik olan aparıcı dövlətlərinin xüsusilə də islam dünyasının gözü qarşısında islam dininə aid olan mədəni sərvətlərimizi talamaqda, kütləvi şəkildə məhv etməkdədir. Artıq uzun müddətdir ki, YUNESKO, İESKO kimi müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarla yanaşı, ictimai-siyasi qurumlar da Azərbaycanın tarixi ərazilərini Ermənistan tərəfindən işğalını pisləyir, ondan vandalizm aktlarına son qoyulmasını tələb edirlər. Dağlıq Qarabağ və ətraf ərazilərdə olan bütün abidələr Azərbaycan Respublikasının mülkiyyəti olaraq qalmaqda davam edir. Ermənilər tərəfindən işğal olunmuş ərazilərimizdəki tarixi və mədəni abidələrimizin qəsdən dağıdılması BMT-nin 1954-cü il tarixli “Silahlı münaqişələr zamanı mədəni sərvətlərin qorunması haqqında” Haaqa Konversiyasına, 1992-ci il tarixli “arxeoloji irsin qorunması haqqında” qətnamələrin tələbləri hələ də icra edilməyib. Yeri gəlmişkən, aşıq sənətinin, muğam sənətinin YUNESKO-nun qeyri-maddi mədəni irs siyahısına salınması təqdirəlayiq mədəni hadisələrdəndir. Azərbaycan xalqının mədəni irs nümunələrinin erməniləşdirilməsi ilə bağlı Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatına müraciət olunur. Təəssüf ki, erməni plagiatlığı ilə bağlı müvafiq qurumların bu təşkilata çoxsaylı müraciətlərinə baxmayaraq, ermənilər mövcud cəzasızlıq şəraitindən istifadə edərək bu çirkin əməllərinə davam etdirməkdədirlər. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinə, mətbəx mədəniyyətinə, rəqs və xalçaçılıq sənətinə qarşı mənəvi terroru davam etdirirlər. Beləliklə, Azərbaycan dövlətinin maddi-mənəvi irsimizin müdafiəsi ilə bağlı apardığı siyasət əslində mənəvi varlığımızın müdafiəsidir. Digər bir tərəfdən islam və xristian dinlərinin sərhəddində yerləşən Azərbaycan hər iki mədəniyyətin irsini özündə yaşatmasıdır. VIII yüz ilə qədər Qafqazda dörd əsrdən artıq xristianlıq hakim olub. Bu gün Azərbaycan xristian mədəniyyətini yaşadan müsəlman ölkəsidir və hər iki səmavi dinin zəngin mirasına sahibdir. Onun əhalisinin gerçək tolerantlığının, multikulturalizmə rəğbətinin kökü də məhz burada axtarılmalıdır.

Göründüyü kimi, iki yüz ilə yaxın zaman çərçivəsində ermənilər müxtəlif vasitələrlə türklərə, o cümlədən Azərbaycan türklərinə qarşı təcavüz etmişlər. Maraqlıdır ki, məhz ermənilər özlərinin uydurduqları 1915-ci ildəki “soyqırım” da bir milyondan çox erməninin qətl edildiyini söyləyirlər. Lakin tarixi faktlar bunu tamamilə təkzib edir. Əsrlər boyu azərbaycanlılara qarşı aparılmış soyqırımı və deportasiya siyasətini geniş təhlil edən sonuncu tarixi sənəddə 31 Mart Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü kimi qeyd olunması təsbitlənmişdir. Müstəqillik illərində Azərbaycan dövləti xalqımızın iki əsr boyu məruz qaldığı soyqırımının dəhşətli miqyasını beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırmaq üçün əlindən gələn işləri görür. Torpağa axıdılan günahsız qanlar, göz yaşları bu torpaqda yeni-yeni igid qəhrəmanlar cəsus əsgərlər yetişdirəcək.

Bu iş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımı ilə yerinə yetirilmişdir.

Qrant № EİF/GAM-3-2014-6(21)-24/21/5

Açar sözlər: müstəqillik dövrü, beynəlxalq təşkilatlar, soyqırım siyasəti, deportasiya, etnik təmizləmə.

ƏDƏBİYYAT

1. Veliçko V.L. Qafqaz. Rus işi və tayfalararası məsələlər. Azərbaycan 1995. 188 s
2. Erməni vandalizmin iç üzü. Xalq cəbhəsi qəzeti. 15 aprel 2016. s.13
3. İşğalçılar daşınması mümkün olan maddi mədəniyyət abidələrini Ermənistana aparıblar. Xalq cəbhəsi qəzeti. 26 fevral 2015. s.13

Парвана Алиева (Азербайджан)

Армянская агрессия и политика геноцида в годы независимости

В данной статье речь идет о защите историко-культурного наследия азербайджанского народа от армянских вандалов. Защита культурного наследия на уровне международных организаций является одним из приоритетных направлений культурной политики Азербайджанского Государства.

Ключевые слова: период независимости, международные организации, геноцид, депортация, этнические чистки.

Parvana Aliyeva (Azerbaijan)

**Armenian aggression and the policy of genocide
in the period of independence**

This article deals with the protection of the historical and cultural heritage of the Azerbaijani people from Armenian vandals. The protection of cultural heritage at the level of international organizations is one of the priority directions of the cultural policy of the Azerbaijani State.

Key words: period of independence, international organizations, genocide, deportation, ethnic cleansing.